

N:o 11.

Af Herr Casparsson: Angående afskrifning af en del utaf grundskatten, m. m.

Om man granskar de rättsprinciper, som i afseende å grundskattefrågans behandling under det nya representationsskicket gjort sig gällande inom Riksdagen och hos det Riksdagens Utskott, som i första hand haft sig denna frågas utredning anförtrodd, så skall man härutinnan finna många skiftande meningar, och att grundskattefrågan uppfattats mera som en smak- än som en rättsfråga.

Under det nya representationsskickets första tid, — och särskildt under 1869—1871 årens riksdagar — då ännu traditionerna från den gamla ständsrepresentationen voro i lifligt minne, uttalade Stats-Utskottet nästan enhälligt den åsigt beträffande väckta förslag om grundräntornas kapitalisering eller aflösning, att, »på huru billiga villkor aflösningen än kunde ställas, vore dock gifvet, att hemmansinnehafvarne skulle, utom den nu varande grundräntan, årligen erlagga något visst belopp och att, om detta belopp icke erlades, hemmanet skulle därför kunna gå i mät». Denna åsigt om nödvändigheten af en *verklig* aflösning, för den händelse grundskatterna skulle komma att ur skattesystemet utgå, betonas 1871 års Stats-Utskott ändå bestämdare på följande sätt: »Ehuru Utskottet ansett mindre lämpligt att för närvarande ingå i granskning af de olika förslag, som nu blifvit framställda, bör Utskottet, som anser i hög grad önskvärdt att den ständigt återkommande frågan snart kunde erhålla en ändamålsenlig lösning, likväl icke dölja den tanke, att sådant enligt Utskottets åsigt svårigen kan ske på annat sätt, än genom en verklig aflösning, på det statsverket må erhålla det vederlag för grundskatterna, som för dess behof nu mera i högre grad än förr torde vara oundgängligt».

Redan det påföljande året voro åsigterna väsentligt förändrade. Den år 1869 beslutade räntans och kronotiondens omsättning till ett fixt penningebelopp hade då kommit till verkställighet, och 1871 års grundskatter skulle år 1872 uppbäras efter de nya grunderna. Stats-Utskottet hade nu kommit till den uppfattningen, att då grundskatterna äro så ojemnt fördelade, att de för en del skattdragande uppgå ända till sextio procent af afkomsten, och då det, enligt grundskattekommitténs uppgifter, erfordras en uppoffring af omkring 800,000 riksdaler för att för de hårdast tryckte så pass lindra bördan, att icke någon skulle i grundskatt erlägga mera än en half procent af taxeringsvärdet, torde det lätt visa sig att af de så hårdt beskattade och dessutom af många andra skattebördor betungade icke rimligtvis kunde ifrågasättas, att de skulle under en lång följd af år utgöra en i och för grundskattens amortering än mer ökad börda, hvarför, om för den del af grundskatterna, som skulle aflösas, man ville fordra verklig och full *aflösning*, också för en del af samma skatter *afskrifning* rättvisligen borde medgifvas. Med anledning häraf hemställde Stats-Utskottet, att *Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande riksdag afgifva förslag till grundskatternas successiva afskaffande genom deras aflösning och afskrifning i förening*. Denna hemställan godkändes af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren, hvarest en jemförelsevis stark minoritet biträdde ett reservationsvis framställt förslag om grundskatternas afskaffande efter en en tid af högst 40 år, sedan, medelst afsättande årligen af en sjettedel af deras då varande belopp, ett kapital, hvaraf staten efter grundskatternas upphörande kunde draga inkomst, hunnit bildas.

Vid 1873 års riksdag hade ånyo rättsprinciperna i den viktiga samhällsfrågan undergått en väsentlig modifikation. Både den rena aflösningsprincipen och den kombinerade af aflösning och afskrifning i förening blefvo nu öfvergifna och i stället uttalade sig Riksdagen för en ren afskrifning, som ansågs kunna verkställas under loppet af 33 år. Det pekuniära »vederlag för grundskatterna», som 2:ne år förut, med stöd af då varande erfarenhet, ansetts vara »oundgängligt», skulle nu eftergifvas och i stället ett på den rena värnpligtens grund hvilande betryggande försvar uppställas som motfordran, för hvilket ändamål vinnande vårt hittills varande försvar likaledes skulle ställas på afskrifning; och de i hela vår yttre och inre utveckling djupt ingripande, hvar för sig ganska svårlösta, försvars- och skattefrågorna skulle nu i ett sammanhang lösas och afvecklas efter i vanlig köpenskap gällande grunder. Resultatet af detta nya slags statsmäkleri har hitintills icke

visat sig uppmuntrande, enär tolf års arbete vid Riksdagen och inom för ändamålet tillsatta komitéer ännu icke lyckats föra frågorna ett steg framåt. Förnämsta orsaken härtill torde få sökas deri, att hvardera frågan i och för sig icke fått gälla, hvad den kunnat och bort gälla, utan begagnats för befrämjande af bialsigter. Sålunda har grundskattefrågan användts som lockbete för framdrifvandet af försvarsfrågans lösning och tvärt om. I den lilla politiken kunna måhända dylika medel föra till det åsyftade målet, men i stora genomgripande samhällsfrågor faller, under i öfrigt sunda och normala förhållanden, frågans egen vikt och betydelse utslaget.

Beträffande grundskatterna så torde mot dem såsom faktorer i ett lands skattesystem inga ur principiell synpunkt berättigade anmärkningar kunna framställas. Grundskattesystemets berättigande har varit till principen omtvistadt, men nu mera torde den frågan vara både inom teorien och praktiken klargjord, att grundskatter, utgående efter väl och omsorgsfullt beräknade beskattningsgrunder, icke kunna i sig sjelfva gifva anledning till befogade anmärkningar i statsekonomiskt afseende. Ett väl ordnad grundskattesystem erbjuder nemligen den fördelen att i tider af nöd och inträffande olyckor kunna förskaffa staten, åtminstone till en början, någon del af de tillgångar, han för sina ändamål behöfver; och kan, genom användande af de i ett rationellt grundskattesystem sålunda befintliga tillgångar, den indirekta beskattningen lättare och på ett mera ändamålsenligt sätt låta sig ordnas. Grundskatten har vidare den mycket beaktansvärda fördelen, att, der den under längre tid varit påförd och blifvit till beloppet fast och bestämd, den för jordinnehafvaren verkar som en ouppsägbar inteckning, för hvilken han vid fastighetens öfvertagande betingar sig ersättning i minskad köpeskillning och sålunda undviker att belasta egendomen med en grundskatten motsvarande kapitalgravation. Det lider ej heller något tvifvel, att den med de flesta landsfastigheter förenade skyldighet att till staten i form af grundskatt erlägga en större eller mindre del af afkastningen, hvarigenom egendomens försäljningsvärde nedsättes, lättar möjligheten för den mindre bemedlade jordbrukaren att med eganderätt förvärfva den jord, hvaraf han skall sig nära, och åt hvars bringande till högre fruktbarhet och värde han säkerligen, då den tillhör honom sjelf och ej skötes för andras räkning, i än högre grad egnar sin omtanke och sitt arbete, till gagn icke allenast för sig och sina närmaste, utan ock för det gemensamma fäderneslandet.

För staten, hvilken till sina utgifter behöfver så vidt som möjligt bestämda tillgångar, är det en betydande förmån att i grundskatten ega

en till beloppet oföränderlig och lätt beräknelig, ständig inkomst, utgående af det mest säkra kapital inom nationalförmögenheten. För de skattskyldige åter erbjuder en sålunda till beloppet bestämd grundskatt fördelar, hvilka svårligen stå att vinna genom någon annan form af direkt beskattning, enär de skattskyldige på detta sätt kunna på förhand beräkna sina bidrag till fyllande af statsbehofven. Icke minst gäller detta för idkarne af jordbruksnäringen, inom hvilken vinsten af det nedlagda arbetet skördas långsamt, och der företagsamhet och flit väl behöfva den uppmuntran att, utan intrång af de beskattande myndigheterna, få skörda arbetets frukter. En obestämd, i mån af ökad afkastning städse ökad beskattning af jordfastigheten — under det, å andra sidan, minskad beskattning till följd af minskadt egendomsvärde blefve en belöning åt lättjan och trögheten — skulle efter mitt förmenande verka allt annat än uppmuntrande för näringen och dess utöfvare.

Också finner man grundskatterna bibehållna i alla europeiska stater, med undantag af Norge, der deras uttagande blifvit tills vidare suspenderadt; och der man, såsom i Frankrike, under påtrycket af politiska och sociala omhvälfningar sökt att afskaffa dem, har man snart kommit till insigt af försökets vansklighet. Samma erfarenhet skulle man tvifvelsutan äfven komma att göra i Sverige, der jordbruket utgjort och fortfarande kommer att utgöra det förnämsta skatteobjektet.

Detta å ena sidan. Men å andra sidan ligger det i sakens natur, att en gräns måste finnas, utöfver hvilken grundskattens belopp ej rimligtvis bör sträckas. Denna gräns bestämmes ytterst af egendomens afkastning, och ju närmare denna gräns skattebeloppet ligger, desto mera tryckande måste dess verkningar kännas. Jag kan icke obetingadt dela deras mening, som hålla före, att detta förhållande i hvarje fall tillräckligt utjemnas för innehafvaren genom det högre eller lägre inköpspriset på hans egendom, i följd af de större eller mindre onera, hvarmed den är belastad. Hvarje lag, som drifves till sin yttersta konsekvens, råkar nemligen lätt i kollision med en annan lag, som verkar i motsatt rigtning och dymedelst neutraliserar den förres verkningar. I samma mån som jordvärdet nedsättes genom allt för höga grundskatter, komma flere i tillfälle att konkurrera om egandet af den beskattade jorden, och konkurrensens lag verkar i sin ordning till inköpspriset höjande, hvarigenom lätt inträffar, att den högst beskattade jorden i själfva verket blir lika högt betalad som den lägre beskattade. När der till lägges, att de, som förnämligast bidraga till denna konkurrens, äro personer, hvilka måste sätta stundens behof framför framtidens välförstådda kraf, så torde missnöjet med de i det gamla Sverige på många

hemman nu hvilande grundskatterna vara både lätt förklarligt och i viss mån berättigadt. En utjemning af mångenstädes befintliga missförhållanden mellan grundskattens belopp och den beskattade jordens kapitalvärde synes mig derföre vara af tidsförhållandena högt påkallad. En dylik åtgärd skulle icke allenast icke tillfoga någon orättvisa mot andra samhällsklasser, — enär en sådan utjemning, för att blifva verksam, icke kräfver någon på annat håll ökad beskattning, men kan genomföras med anlitande af statens nuvarande tillgångar — utan den skulle fastmer innebära en gärd af historisk rättvisa åt skattejordens innehafvare genom att, om ock i annan form, infria de löften om en *revision* af jordskatterna, som redan år 1644 och 1719 af Kongl. Maj:t afgåfvos på allmogens då anförda besvär.

För en dylik åtgärds vidtagande uttalar sig äfven 1864 års grundskattekommitté, hvilken yttrar: »af förestående utredning framgår obestriddligen, att grundskatterna trycka en icke obetydlig del af jordegendomen i vårt land särdeles hårdt genom att medtaga så stor anpart af behållningen deraf, att sjelfva egendomen, äfven om den i och för sig sjelf lemnar en god afkastning i förhållande till sin storlek, likväl genom grundskatterna qvarhållas vid lågt kapitalvärde och låg behållen afkastning. Det förtjenar derföre att tagas i öfvervägande, om icke sådant är ett missförhållande, som utan allt för känbar förlust för staten skulle kunna afhjelpas. Det är nemligen gifvet, att dylik jordegendom ofta förvärfvas af dem, som icke ega mera än nått och jemnt den i och för de höga skatterna nedtryckta köpeskillingen och icke hafva större inkomst än den afkastning egendomen gifver samt följaktligen, då denna afkastning är ringa, förblifva i fattigdom, ett förhållande som försvåras, om en köpare icke ens eger hela köpeskillingen och vid köpet icke tager i noggrant betraktande att han, utöfver ränta på köpeskillingen, jemväl bör hafva ersättning af egendomen för det arbete, han derpå personligen nedlägger.» För afhjelpandet af detta missförhållande föreslog derföre komitténs af tre personer bestående pluralitet, att åt jordegaren måtte lemnas rättighet att *aflösa* det belopp, hvarmed räntan och kronotionden öfverstege en half procent af hemmanet eller lägenheten för år 1862 åsatta taxeringsvärdet, hvaremot tvenne reservanter inom komittén ansågo, att sagda belopp borde eftergifvas genom *afskrifning* af det öferskjutande räntebeloppet under 20 år med en tjugondedel om året; och hade komiterade beräknat den härigenom uppkommande minskningen i grundskatternas årliga belopp till 809,119 R:dr.

De principiella eller ekonomiska betänkligheter, eller bådadera, som afhållit 1874 års grundskattekommitté från att, i likhet med reservanterna,

föreslå en ren afskrifning af det en half procent af hemmanets taxeringsvärde öfverstigande skattebeloppet, torde nu mera ej kunna tillmätas någon afgörande vikt. Grundskatternas afskrifning är redan ett mellan statsmakterna till principen godkändt aftal, hvars effektuerande är beroende blott af varans beskaffenhet, som skall lemnas i utbyte. De ekonomiska betänkligheter, som i medlet och slutet af 1860-talet med fog kunde hysas mot eftergifvandet af en statsinkomst på 800,000 kronor, hafva under nu varande förhållanden förlorat sin betydelse, då erfarenheten ådagalagt, att statens inkomster, trots tillfälliga missgynsamma konjunkturer, befinna sig i stadig tillväxt, och en afskrifning kan, om så göres behof, fördelas på en tidrymd af flere år.

Om derföre, å *ena* sidan, en skatt på statens förnämsta skatteobjekt, den fasta jordförmögenheten, svårigen lär kunna undvaras i ett sundt och väl afvägdt skattesystem, och borttagandet af en sådan skatt, der den redan finnes åsatt, icke låter sig väl förena med tillgodoseendet af de öfriga — och särskildt de egendomslösa — samhällsklassernas rätt och bästa, men, å *andra* sidan, grundskatternas ojemna och på många ställen alltför tryckande fördelning är ett ondt, som ur statsekonomisk synpunkt bör undanrödjias, emedan man genom ett sådant tillstånd lagt den tyngsta skatt på progressionen till verkligt välstånd genom att göra den för mängden omöjlig, så finnes, enligt mitt förmenande, ingen annan utväg för åstadkommandet af en både statens och de skattskyldiges intressen tillgodoseende lösning af grundskattefrågan, än att, i likhet med hvad i andra land redan egt rum, reglera och på all jord utjemna jordskatterna.

Såsom förberedande åtgärd för en dylik utjemning torde, på sätt reservanterna i 1864 års grundskattekomité framhållit, en afskrifning af de alltför höga skattebeloppen vara af behovet påkallad. Ett sådant tillvägagående eger ur statsekonomisk synpunkt sitt berättigande på samma gång det tillfredsställer den historiska rättvisans kraf; hvaremot en med *lika* procent af grundskatten skeende afskrifning, hvarigenom bland andra oegentligheter äfven den med låg grundskatt belastade frälsejorden skulle erhålla sin andel af skatteskitet, icke ur dessa eller ur andra berättigade synpunkter synes mig tillrädlig. En afskrifning åter af de högsta skattebeloppen skulle, på samma gång den beredde möjligheten af en skattereglering, icke lägga några hinder för, vare sig en aflösning eller en fortsatt afskrifning af det återstående skattebeloppet, för den händelse det skulle visa sig, att statens välfärd och de skattskyldiges intressen verkligen påkallade en så genomgripande lösning af grundskattefrågan.

Ett utjemnande af de befintliga missförhållandena skulle derföre på samma gång det bröte udden af det berättigade missnöjet, bereda möjlighet att beträda hvilken som helst af de för frågans lösning ifrågasatta utvägarne: reglering, aflösning eller afskrifning.

För att kunna bestämma den siffra, hvarmed grundskattens belopp i förhållande till den beskattade jordens kapitalvärde må kunna afskrifvas, erfordras en fullständigare och mera genomarbetad utredning, än som för mig varit möjligt att på enskild väg åstadkomma. De af 1864 års grundskattekomité, med ledning af 1862 års taxeringsvärden, uppgjorda beräkningar gifva vid handen, att eftergifvandet af det skattebelopp, som öfversköte en half procent af hemmanets taxeringsvärde, skulle för statsverket medföra en minskad inkomst af omkring 800,000 kronor. Genom grundskatternas sedermera skedda omsättning i penningar och i synnerhet till följd af de mångenstädes ej obetydligt höjda taxeringsvärdena, ligger det för öppen dag, att eftergifvandet af förstnämnda skattebelopp skulle under nu varande förhållanden för statsverket medföra en mycket ringare penninguppföring, än ofvan beräknade 800,000 kronor. Ju lägre procenttalet af grundskattens belopp i förhållande till jordens taxeringsvärde kan sättas, ju mera undanröjas anledningarne till befogad klagan öfver en ojemn och tryckande jordbeskattning och ju lättare möjliggöres en reglering, eller — om man hellre vill inslå den vägen — en verklig aflösning af grundskatterna.

Då Kongl. Maj:t, i sin till innevarande års Riksdag aflättna nådiga proposition, ansett en summa af 1,353,728 kronor 80 öre kunna å grundskatterna afskrifvas, så är det naturligt, att, om samma summa användes till grundskattens utjemnande genom afskrifning af de allt för höga skattebeloppen, den återstående grundskatten skulle kunna sättas till ändå lägre belopp, än en half procent af taxeringsvärdet. Och en jordbeskattning, som understiger en half procent af egendomens taxeringsvärde, kan ej under några förhållanden anses tryckande eller i någon mån menligt inverka på näringens förkofran.

Vid bestämmandet af grundskattens belopp i förhållande till taxeringsvärdet torde dock böra uppmärksammas det ökade värde, som uppkommer genom det afskrifna skattebeloppet, så att grundskattens belopp bör bestämmas icke endast i förhållande till det *före* afskrifningen åsatta, utan äfven med fästadt afseende på det *efter* afskrifningen uppkommande taxeringsvärdet. Om t. ex. ett hemman uppskattadt till 10,000 kronor är belastadt med en grundskatt af 400 kronor, så skulle, om afskrifning medgäfves af det en half procent af taxeringsvärdet öfverskjutande beloppet, 350 kronor komma att afskrifvas. Detta belopp representerar

efter en räntefot af fem procent ett kapital af 7000 kronor, hvarmed sålunda hemmanets värde kommer att ökas. En half procent af detta ökade taxeringsvärde utgör 35 kronor eller $\frac{1}{10}$ -del af det afskrifningsbara beloppet, hvarmed detsamma således bör minskas.

I öfverensstämmelse med hvad 1864 års grundskattekomité föreslagit, anser jag, att kronotionden, som i allmänhet är mera jemnt fördelad och står i ett bättre förhållande till egendomarnes värde och afkastning, bör orubbad bibehållas och afskrifningen endast träffa räntan, ehuru, såsom ofvan blifvit antydt, *hela* grundskattebeloppet af både ränta och kronotionde bör i och för det afskrifningsbara beloppets bestämmande tagas i beräkning. Då dertill kommer, att kronotionden utgår icke blott af skatte- utan äfven af frälsejord, så vunnes äfven genom att lägga afskrifningen uteslutande på räntan mera likställighet mellan de olika jordnaturerna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och i betraktande af:

att, för tillgodoseendet af statens så väl som de skattskyldiges, det närvarandes så väl som framtidens, kraf, en ordnad jordbeskattning i alla civiliserade land ansetts utgöra en nödvändig länk i ett väl afvägdt skattesystem;

att åstadkommandet af en ordnad jordbeskattning nödvändigt förutsätter utjemnandet af de i vårt land nu rådande missförhållanden;

att ett sådant utjemnande ej låter sig på annat sätt genomföra, än genom eftergifvande af de alltför höga skattebeloppen;

att denna eftergift, om än ej af juridisk rättvisa påkallad, ur kame-ralistisk, ur statsekonomisk och ur historisk synpunkt eger sitt berättigande;

att eftergifvandet och utjemnandet af de alltför höga skattebeloppen låter sig verkställa utan att öka skattebördan för andra samhällsklasser samt möjliggör och underlättar uppnåendet af det länge eftersträfvade målet af all jords lika beskattning;

att slutligen skattefrågans ordnande oberoende af försvarsfrågan skulle låta den senare framstå i fosterlandskänslans vägledande, i stället för de sjelfviska intressenas vilseledande ljus;

får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del ville besluta:

1:o) att den del af hemmans eller skattlagd lägenhets till kronan utgående ränta och kronotionde, som öfverstiger en half procent af det hemmanet eller lägenheten senast åsatta taxeringsvärdet, skall eftergifvas genom det öfverskjutande räntebeloppets afskrifning under år 1886; skolande dock det afskrifningsbara be-

loppet minskas med en tiondedel, motsvarande räntan å jordfastighetens genom afskrifningen ökade kapitalvärde;

2:o) att räntan och kronotiondens sammanlagda belopp skall tagas i beräkning vid bestämmandet af den del, som må afskrifvas, och det sålunda uppkommande beloppet afskrifvas å räntan, men icke å kronotionden, som bör lemnas orubbad;

3:o) att de till båtsmansrustningen anordnade tillskotts- och tillgiftsräntor, som icke blifvit till statsverket indragna, må efter ofvan nämnda grunder åtnjuta afkortning och vederbörande rusthållare af statsverket erhålla ersättning;

4:o) att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t behagade låta utreda och beräkna den minskning i statsverkets inkomster, som en ytterligare afskrifning af den del af grundskatten, hvilken öfverstiger en tredjedels och en fjerdedels procent af den med grundskatt belagda jordens senast åsatta taxeringsvärde, komme att medföra, och deretter till Riksdagen göra den framställning, hvartill utredningen och statsverkets finansiella ställning må föranleda.

Stockholm den 26 Januari 1885.

C. E. Casparsson.

Bilaga.

T a b e l l

utvisande de belopp, hvarmed räntan skulle minskas genom afskrifning af hvad som öfverstiger *en half* procent af hemmans och skattlagda lägenheters år 1862 åsatta taxeringsvärde.

		Kronor
Upsala	län	141,603
Stockholms	»	102,648
Nyköpings	»	89,643
Linköpings	»	119,111
Gotlands	»	30,895
Kalmar	»	25,930
Jönköpings	»	29,823
Kronobergs	»	24,521
Hallands	»	11,604
Göteborgs	»	3,043
Elfsborgs	»	27,272
Skaraborgs	»	20,210
Örebro	»	25,064
Karlstads	»	1,522
Vesterås	»	124,368
Gefleborgs	»	27,083
Vesternorrlands	»	4,465
Vesterbottens	»	145
Norrbottnens	»	169
Summa		809,119